

BEDRIJF VAN EEN WERELDWIJF

Portretten van ondernemende Nederlandse
vrouwen wereldwijd

ANNEMARIE MIDDELBURG

Mensenrechtenjurist. Specialisatie
internationaal vrouwenrecht. Zelfstandig
Consultant. Eigenaar Middelburg Human
Rights Law Consultancy.
Maarssen, Nederland.

Wie is Annemarie en hoe kom je in Maarssen terecht?

Ik ben 33, gepromoveerd mensenrechtenjurist en gespecialiseerd in vrouwenrechten. Dagelijks houd ik me bezig met onderwerpen als vrouwenbesnijdenis, gedwongen huwelijken, eer-gerelateerd geweld en andere vormen van geweld tegen vrouwen. Het ondernemen is mij met de paplepel ingegoten. Ik groeide op in het Westland als tuindersdochter. Tussen de tomaten kreeg ik de 'niet lullen, maar poetsen'-mentaliteit mee. Op mijn 18^e vertrok ik naar Tilburg om rechten te studeren. Na mijn bachelor volgde ik de master Internationaal Publiekrecht. Tussendoor volgde ik een *summercourse* in Zuid-Afrika, zat ik een maand in India voor een ontwikkelingsproject, bouwde ik mee aan een basisschool in Kenia en liep ik een halfjaar stage op de politieke afdeling van de Nederlandse ambassade in Israël. Na mijn afstuderen besloot ik nog een onderzoeksmaster te volgen, waarna ik ging promoveren in Tilburg. Ik was dolgelukkig toen ik door de strenge selectieprocedure kwam en mijn eigen onderzoek naar vrouwenbesnijdenis mocht gaan uitvoeren! In het laatste jaar van mijn promotie zijn mijn man en ik naar de omgeving van Utrecht verhuisd. In opdracht van de Verenigde Naties (VN) en niet-gouvernementele organisaties (ngo's) reis ik nog steeds veel, vooral naar Afrika en het Midden-Oosten. Ik sluit niet uit dat we ons in de toekomst ergens anders zullen vestigen, maar voorlopig is Nederland onze uitvalsbasis.

Wat doe je nu precies en waarom besloot je dit te doen?

Mijn proefschrift gaat over vrouwenbesnijdenis, een onderwerp dat me zeer na aan het hart ligt. In mijn studententijd las ik verschillende boeken over jonge Afrikaanse vrouwen die hun land zijn ontvlucht om aan vrouwenbesnijdenis te ontkomen. Toen ik me meer ging verdiepen in de praktijk, ontdekte ik dat er relatief weinig onderzoek naar deze praktijk werd gedaan. Wel door medici en antropologen, maar nauwelijks door juristen. En dat terwijl internationale mensenrechtenverdragen en nationale wetten als belangrijk onderdeel worden gezien om deze praktijk tegen te gaan. Ik wilde mij hierin verdiepen, begrijpen wat de impact is van wetgeving in het tegengaan van deze praktijk. Ik had toen niet durven dromen dat ik nu de wereld word overgevologen vanwege mijn kennis en expertise over dit onderwerp.

Sinds 2015 werk ik als zelfstandig consultant voor de VN, ngo's en universiteiten. Ik doe onderzoek, schrijf academische artikelen en VN-papers, ontwikkel strategieën, monitor en evalueer projecten en deel mijn kennis tijdens expertmeetings en conferenties. Daarnaast geef ik college aan de Universiteit van Amsterdam en begeleid ik studenten met hun thesis. De missie van mijn bedrijf is om een positieve verandering teweeg te brengen voor meisjes en vrouwen wereldwijd.

Hoe breng je balans in je drukke reisleven?

Mijn man en ik moeten voor ons werk regelmatig reizen. We proberen dat zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen, maar dat lukt niet altijd. Soms lopen we elkaar mis. Kom ik net terug en vertrekt hij weer. Gelukkig kunnen we altijd in contact blijven via WhatsApp en Skype. En het voordeel is – als je elkaar zo intens gemist hebt – dat je het extra waardeert om naast elkaar wakker te worden, samen op te staan en een kop koffie te drinken voor de hectiek van de dag weer begint.

Eigen ondernemer zijn heeft ook voordelen: als ik een aantal dagen naar het buitenland moet voor een opdracht, combineren we het soms met een vakantie. Zo moest ik onlangs spreken op een congres en een gastcollege geven aan Middlesex University op Mauritius. We hebben van de nood een deugd gemaakt en samen heerlijk een aantal dagen genoten op het paradijselijke eiland.

Wat is je levensmotto?

Volg je hart! Het is heerlijk om elke dag enthousiast wakker te worden en oprecht gelukkig te worden van wat je doet. Tegen mijn studenten zeg ik ook regelmatig: 'Doe waar je blij van wordt, waar je in gelooft en waar je energie van krijgt. Dan komt alles goed.' Ik zie dat mensen zich vaak laten beïnvloeden door de adviezen en overtuigingen van anderen en zich conformeren aan wat 'de maatschappij' van hen verwacht. Ik denk dat het een groot gevoel van vrijheid geeft als je je juist niet laat remmen of weerhouden. Volg je hart, ook al dwingt het je soms om buiten de gebaande paden te treden.

Stuit(te) je op weerstand vanuit je directe omgeving? Zo ja, hoe ging je daarmee om?

Jazeker! Toen mijn man en ik bijvoorbeeld besloten om een jaar op wereldreis te gaan, stuitten we op veel weerstand vanuit onze omgeving. We kregen allerlei vragen. 'Waarom zeg je je goedbetaalde baan op? Waarom zeg je je leuke appartement in Utrecht op? Als je terugkomt heb je geen huis én geen baan, hoe ga je dat dan doen?' We moesten onze keuze om

op reis te gaan verrassend vaak verdedigen. Natuurlijk deden we precies het tegenovergestelde van wat er van ons werd verwacht. We gingen niet settelen. Integendeel, we lieten alle zekerheden varen en trokken samen de wijde wereld in. En het bleek de beste keuze die we hadden kunnen maken. Met een 4x4 en een rooftop-tent door Afrika, de avonturen met onze mini-camper in Australië en de vele ritjes in tuktuks en bangka's in Azië. Met een rugzak vol prachtige herinneringen keerden we na een jaar terug naar Nederland. En... we hadden razendsnel weer een appartement gevonden. Mijn man werd teruggevraagd bij zijn oude werkgever voor een nieuwe uitdagende functie. Ons plan B – even werken als fietskoerier of als barista in een koffie-tentje – was dus niet eens nodig.

Maar ook toen ik in Nederland niet direct op zoek ging naar een 'echte' baan, werd dat door een aantal mensen niet zo goed begrepen: 'Waarom ga je niet voor wat meer zekerheid met elke maand een vast salaris? Bovendien, je bent pas net gepromoveerd en buiten de academische wereld heb je nog niet zo veel werkervaring. Hoe ben je van plan dat te gaan ondervangen? Er zijn maar weinig mensen die dat lukt, hoor!' Eigenwijs als ik ben, koos ik mijn eigen pad en gaf ik mezelf een jaar om mijn bedrijf op poten te zetten. Ik geloofde écht in mijn onderneming, in mijn

ervaring en de wereldwijde behoefte aan expertise op dit gebied. Mijn man steunde mij daarin voor 100%. Binnen een paar weken sleepte ik een grote opdracht binnen voor de VN. De dag dat ik een mailtje kreeg van de HR-afdeling herinner ik me nog goed. Het leek echt te mooi om waar te zijn! Tegelijkertijd is dat ook iets waar je je heel bewust van moet zijn. Als een opdracht een keer niet valt (en dat gebeurt natuurlijk ook), is het ook prima.

Wie inspireert je?

Onbekende, maar zeer sterke en stoere vrouwen die ik tijdens mijn werk over de hele wereld ontmoet. Ze hebben een ongelooflijke drive om de wereld een beetje beter te maken. Zo interviewde ik in Burkina Faso een activiste die in de jaren '90 voor het eerst over vrouwenbesnijdenis in het parlement sprak. Het was toendertijd echt een taboe om in het openbaar over dit onderwerp te praten. Ze was uitgenodigd door de minister-president en ze vertelde mij dat er veel hooggeplaatste mensen aanwezig waren, allen overduidelijk nieuwsgierig naar wat zij te zeggen had. Ze had veel folders bij zich en legde uit waarom het noodzakelijk was dat er een wet in Burkina Faso moest komen die vrouwenbesnijdenis zou verbieden. De twinkeling in haar ogen, terwijl ze me vertelde hoe het haar lukte om de vrouw van de president en parlementariërs warm te krijgen voor het onderwerp, dat vind ik echt prachtig. Die strijdlust, de kracht die uit haar houding en handgebaren blijkt, vind ik mooi om te zien.

Of Mama Lambert, een Tutsi-vrouw die tijdens de genocide in Rwanda haar man, vijf kinderen, ouders, broers en zussen verloor. Het is voor ons bijna niet voor te stellen hoe dat moet zijn. Ik ontmoette haar in Kigali. Ze helpt als therapeut vrouwen die slachtoffer zijn van seksueel geweld – en die bijna ten onder gaan aan de vreselijke herinneringen – hun lot dragelijker te maken en hun hoop te geven voor de toekomst. Zij staat niet alleen 24/7 klaar voor deze vrouwen, maar heeft zelfs de moordenaars van haar geliefden vergeven: “Toen ik een brief van mijn Hutu-buurman kreeg waarin hij om vergiffenis vroeg, besepte ik dat ik dat moest doen.” Het ging niet vanzelf, maar het was voor haar de enige manier om verder te leven. Zo mooi. Ik heb veel bewondering voor haar en heb haar voor altijd in mijn hart gesloten.

Wat was een absoluut hoogtepunt?

Mijn opdrachten voor de VN in Afrika. Het proces van onderzoek doen, interviews houden, meedenken en meeschrijven aan strategieën is enorm bevredigend. Ieder land en iedere cultuur vraagt weer om een andere benadering; dat is een ingewikkelde puzzel. Mijn toegevoegde waarde en expertise als juriste voelt heel waardevol. Intensief en inspirerend tegelijk.

Zonder hoogtepunten ook geen dieptepunten; wat is de grootste horde die je hebt moeten overwinnen?

Het klinkt misschien gek, maar het verliezen van mijn naïviteit was wellicht de grootste horde die ik heb moeten nemen. Ik geloof nog steeds in het goede van de mens en ben mijn idealisme niet verloren, maar ik heb geleerd dat je er altijd rekening mee moet houden dat – als het erop aankomt – veel mensen uiteindelijk voor zichzelf kiezen.

Wat betekent succes voor je?

Succes of geluk is voor mij niet gerelateerd aan het geld dat ik verdien. Geld is nooit een drijfveer geweest in de keuzes die ik heb gemaakt. Ik weet goed wat ik waard ben, maar tegelijkertijd blijf ik altijd flexibel qua

tarief. Soms doe ik opdrachten voor een gereduceerd tarief of zelfs pro bono. Dan schrijf ik bijvoorbeeld een deskundigenrapport voor een advocaat die tijdens een asielprocedure een meisje of een vrouw bijstaat die is gevlucht voor haar besnijdenis. Het is dan mooi om te zien dat de rechter mijn rapport in overweging neemt bij zijn beslissing. Zo kun je letterlijk een verschil maken in de levens van deze meisjes en vrouwen.

Je beste eigenschappen zijn?

Mijn doorzettingsvermogen en discipline. Als ik een doel voor ogen heb, dan ga ik er voor 100% voor. Ik geef niet snel op. Ik ben avontuurlijk en durf risico's te nemen. Het grote onbekende vind ik interessanter en spannender dan het veilige en zekere.

En op welke prestatie kijk je met trots terug?

De verdediging van mijn proefschrift. En alles wat daaraan voorafging. Ik heb veel moeite moeten doen om de data te krijgen die ik nodig had om mijn proefschrift uniek te maken. Het was vrij onconventioneel om als jurist empirisch onderzoek te doen, maar ik kan zeggen dat het de moeite meer dan waard is geweest.

Voor mijn promotieonderzoek ben ik vier maanden in Senegal geweest om interviews te houden met overheidsfunctionarissen, mensen die voor ngo's werken en diplomaten van internationale organisaties. Alle afspraken regelde ik zelf. Omdat ik objectief en onafhankelijk wilde zijn, maakte ik geen gebruik van bestaande netwerken van ngo's of VN-organisaties. Daarmee maakte ik het mezelf niet makkelijk, maar kon ik wel garanderen dat mijn onderzoek unbiased was. Vaak kwamen afspraken helemaal niet opdagen voor het geplande interview, of ze lieten me uren wachten. Of mijn tolk liet het afweten. Dat was bijna dagelijkse kost.

Op den duur nam ik mijn werk gewoon mee naar de afspraken, zodat ik die tijd in ieder geval nuttig kon besteden. Op het einde van mijn veldwerk organiseerde ik een congres bij de residentie van de Nederlandse ambassadeur om de voorlopige onderzoeksresultaten te delen met de mensen die ik had geïnterviewd. Ze waren er bijna allemaal! De ambassadeur begeleidde na mijn presentatie de Q&A-sessie en we eindigden met een borrel in de tuin. Ik genoot van het feit dat ik het allemaal geflikt had in m'n eentje!

Welk advies wil je anderen geven?

Het vele reizen naar uiteenlopende landen heeft mijn blik op de wereld verbreed. Ik had niet gedacht dat het reizen me meer zou leren dan al die jaren op de universiteit. Mijn wereldbeeld en opvattingen zijn gevormd door de ervaringen en ontmoetingen met mensen in andere landen. Ik wil degenen die ik ontmoet echt proberen te begrijpen. De gids waarmee ik drie dagen lang de Mount Mulanje in Malawi heb beklommen, een taxichauffeur in Liberia of medewerker van het Ministerie van Familie in Senegal die een kopje thee voor me inschenkt: allemaal hebben ze hun eigen prachtige verhaal.

Als ik dan terugkom in Nederland, zie ik hoe gemakkelijk we ons oordeel klaar hebben - vaak over mensen die we helemaal niet kennen! Ik kan daar heel verdrietig van worden. Het advies dat ik zou willen geven, is om minder snel te oordelen, of mensen in hokjes te stoppen. Probeer de verleiding te weerstaan om meteen te redeneren vanuit je eigen perspectief. Probeer je in te leven in die ander. Je hoeft daarvoor niet naar de andere kant van de wereld te reizen, het kan ook door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk te doen in een gemeenschap die je niet goed kent. Of door een gesprek aan te knopen met iemand in de trein of simpelweg je burens uit te nodigen voor een kop koffie. Het is zo eenvoudig en zo ontzettend waardevol.

Wat is het beste advies dat je zelf ooit gekregen hebt?

Dat kwam van de vader van een goede vriend van mij die op 20-jarige leeftijd plotseling is overleden. Toen dit gebeurde, waren mijn man en ik in het buitenland en uitgerekend in een afgelegen gebied en hadden we een ontplofte mailbox en gemiste oproepen. We waren te laat voor de begrafenis in Nederland. Ik was er kapot van. Hoe kon dat nou, zo'n sterke kerel zomaar uit het leven gerukt? Ik was een paar maanden daarvoor nog samen met hem op reis geweest naar India voor een ontwikkelingsproject. En nu was hij er niet meer. Eenmaal terug in Nederland zijn we samen met zijn ouders en broertje naar het graf gegaan. Zijn gitaar was zijn grafsteen. Heel mooi, maar hartverscheurend en confronterend. Terwijl ik probeerde mijn tranen te bedwingen, sloeg zijn vader een arm om me heen en zei: 'Annemarie, maak alsjeblieft van iedere dag een feestje, want het kan zomaar ineens voorbij zijn.'

PLAN
INTERNATIONAL

M UNIT OFFICE
RE KUMA